

Sygn. akt III AUa 123/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Agata Pyjas-Luty (sprawozdawca)

Sędziowie: SSA Anna Patuła

SSA Grażyna Wiśniewska

Protokolant: Robert Nędza

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2023 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z odwołania J. M. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.

o wysokość potrąceń z emerytury

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 18 października 2018 r. sygn. akt VII U 367/18

zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustala, iż potrącenie z tytułu odpłatności za pobyt J. M. (1) w zakładzie opiekuńczo-lecznym wynosi 70 % świadczenia emerytalnego ubezpieczonego po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, a w pozostałej części apelację oddala.

Sygn. akt III AUa 123/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 1 marca 2017r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. potrącił ze świadczenia emerytalnego J. M. (2) kwotę 1782,78 zł z tytułu odpłatności za pobyt w zakładzie opiekuńczo-lecznym.

Wyrokiem dnia 18 października 2018r. (sygn. akt VII U 367/18) Sąd Okręgowy w Krakowie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił powyższą decyzję, zobowiązując organ rentowy do potrącenia należności z tytułu odpłatności za pobyt w Zakładzie (...) ze świadczenia emerytalnego odwołującego J. M. (1) po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.

Sąd pierwszej instancji jako bezsporną okoliczność wskazał, że odwołujący J. M. (1) od 28 czerwca 2016r. przebywa w Zakładzie (...) w M.. Od 8 maja 2008r. pobiera emeryturę. Zakład (...) w M. pismem z 28 czerwca 2016r. zwrócił się do organu rentowego, aby ze świadczenia emerytalnego odwołującego przekazywał co miesiąc 70% tego świadczenia na konto placówki. Pozostała kwota 30% emerytury według prośby tej placówki miałyby być przekazem pocztowym przekazywana na adres Zakładu (...) do odbioru przez odwołującego. W dniu 11 lipca 2016r. organ

rentowy poinformował placówkę w M., że z emerytury odwołującego będzie potrącał kwotę 1782,78 zł począwszy od lipca 2016r. w oparciu o art.139 i 140 ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W dniu 1 marca 2017r. organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję. W toku postępowania oświadczył, że wyżej wzmiankowana kwota potrąceń stanowi 65% emerytury brutto czyli z kwoty 2742,74 zł. Podał także, że wyliczeń tych dokonał na podstawie art. 140 ust. 4 pkt 3 związku z art. 141 ust. 1 ustawy emerytalno- rentowej.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione. Podniósł, że rozporządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 30 grudnia 1998r. w sprawie sposobu i kierowania osób do zakładów opiekuńczo- leczniczych wydanym na podstawie art.34a ust.3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991r. o zakładach opieki zdrowotnej, a to §6 tego rozporządzenia ustala się miesięczną opłatę za pobyt w zakładzie dla osoby w tym zakładzie przebywającej, w sposób określony w art.34a ust.1 i 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991r. Według tego przepisu, opłata za pobyt nie może być wyższa niż 70% miesięcznego dochodu w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, osoby przebywającej w zakładzie. W identyczny sposób ustalenie opłaty za pobyt określa art.18 ust.1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Natomiast przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych określają sposób i wysokość potrącenia ze świadczeń emerytalnych czy rentowych kwoty potrzebnych na pokrycie tych opłat, przy czym wysokość kwoty z potrącenia nie zawsze będzie pokrywać wysokość (całość) opłaty. W niniejszej sprawie należy wziąć pod uwagę przepisy wskazane przez organ rentowy, który jednak nieprawidłowo je zastosował. Zgodnie z art.139 ust.1 pkt.10, ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie -po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art. 141, następujące należności: z tytułu odpłatności za pobyt osób uprawnionych do świadczeń w domach pomocy społecznej, zakładach opiekuńczo-leczniczych lub zakładach pielęgnacyjno- opiekuńczych- na wniosek dyrektorów tych placówek. Zgodnie z brzmieniem art.140 ust.4 pkt 3, potrącenia, o których mowa w art.139, mogą być dokonywane, z zastrzeżeniem art. 141, w następujących granicach: 65% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art.139 ust.1 pkt 10. W ocenie Sądu pierwszej instancji, nieuprawnione jest dokonywanie przez organ rentowy potrącenia 65% z emerytury brutto. Zgodnie z zacytowanymi przepisami organ rentowy z kwoty brutto emerytury musi odliczyć składkę na ubezpieczenie zdrowotne, odjąć zaliczkę na podatek i dopiero z tak uzyskanej kwoty emerytury dokonać potrącenia 65% na poczet pobytu odwołującego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Rachunkowo i obrazowo przedstawia się to w poniższy sposób: od kwoty 2743,00 zł odjąć należy kwoty 235,00 zł i 246,56 zł, a z uzyskanej różnicy w kwocie 2261,44 zł obliczyć 65% i uzyskamy wysokość kwoty do potrącenia. Nie ma zastosowania art.141 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r., albowiem przepis zawierający uregulowania co do kwoty wolnej od potrąceń w wersji obowiązującej w dniu wydania zaskarżonej decyzji odnosił się tylko i wyłącznie do najniższych emerytur. Emerytura odwołującego nie zaliczała się do najniższej.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy uwzględnił odwołanie, orzekając na zasadzie art.477¹⁴ §1 k.p.c.

Apelację od przedmiotowego wyroku złożył organ rentowy. Zaskarżając wyrok w całości zarzucił naruszenie prawa materialnego, w szczególności art.139 ust.1 pkt 10 i art.140 ust.4 pkt 3 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS. W konkluzji wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu apelacji organ rentowy wskazał, że dokonywane przez ZUS potrącenie jest przeprowadzone na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych tj. od kwoty 65% świadczenia brutto, tj. przed odliczeniem miesięcznej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne, z uwzględnieniem kwoty wolnej od potrąceń i egzekucji. Na podstawie art.139 ust.1 pkt10 tej ustawy, ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art.141, należności z tytułu odpłatności za pobyt osób uprawnionych do świadczeń w domach pomocy społecznej, zakładach opiekuńczo - leczniczych lub zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych - na wniosek dyrektorów tych placówek. Zgodnie z art.140 ust.4 pkt 3 ww. ustawy, potrącenia, z zastrzeżeniem art.141, nie mogą przekraczać 65% miesięcznego świadczenia - jeżeli potrąceniu podlegają należności, o których mowa w art.139 ust.1 pkt 10. Na podstawie art.140 ust.7 cytowanej ustawy, wysokość części świadczenia podlegającego egzekucjom, o których mowa w

ust.1 ustala się od kwoty świadczenia przed odliczeniem miesięcznej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne. Stanowisko organu rentowego znajduje również potwierdzenie w piśmie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 10.06.2016r. Reasumując organ rentowy stwierdził, że dokonał zmniejszenia świadczenia zgodnie z obowiązującymi przepisami, stąd brak było podstaw do zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja jest częściowo uzasadniona.

Na wstępie stwierdzić trzeba, że stan faktyczny niniejszej sprawy jest bezsporny, zaś spór obejmuje kwestię prawną związaną ze sposobem określenia wysokości kwoty należnej za pobyt odwołującego się w zakładzie opiekuńczo - leczniczym, podlegającej potrąceniu z przysługującego mu świadczenia emerytalnego. Podstawę prawną dokonywania tych potrąceń stanowi dla organu rentowego przepis art.139 ust.1 pkt 10 oraz art.140 ust.4 pkt 3 i ust.7 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.jedn. Dz.U. z 2022r. poz.504). W myśl art.139 ust.1 pkt 10 tej ustawy, ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie - po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych - podlegają potrąceniu, z uwzględnieniem art.141, należności z tytułu odpłatności za pobyt osób uprawnionych do świadczeń w domach pomocy społecznej, zakładach opiekuńczo-leczniczych lub zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych - na wniosek dyrektorów tych placówek. W takim przypadku (jeżeli potrąceniu podlegają należności z art.139 ust.1 pkt 10), według art.140 ust.4 pkt 3 ww. ustawy, potrącenia nie mogą przekraczać 65% miesięcznego świadczenia. Zgodnie natomiast z art.140 ust.7 ww. ustawy, wysokość potrąceń, o których mowa w ust.4, ustala się od kwoty świadczenia przed odliczeniem miesięcznej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne, czyli od kwoty świadczenia brutto. Przedstawione powyżej regulacje prawne limitują wartość kwoty, jaka może ulec potrąceniu ze świadczeń emerytalno-rentowych z tytułu pokrycia kosztów pobytu ubezpieczonego w odpowiedniej placówce opiekuńczo-leczniczej. Nie dotyczą jednak sposobu ustalenia kwoty należnej za pobyt w ww. placówce, co umknęło zarówno organowi rentowemu, jak i Sądowi pierwszej instancji. Wysokość opłaty za pobyt w zakładzie opiekuńczo-leczniczym nie została bowiem określona w przepisach powołanej wyżej ustawy emerytalno-rentowej, która w tej materii nie znajduje zastosowania. W tej kwestii należy uwzględnić unormowania zawarte w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.jedn.Dz.U.z 2022r., poz.2561), a konkretnie art.18 ust.1 tej ustawy, zgodnie z którym świadczeniobiorca przebywający w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej, który udziela świadczeń całodobowych, ponosi koszty żywienia i zakwaterowania. Miesięczną opłatę ustala się w wysokości odpowiadającej 250% najniższej emerytury, z tym że opłata nie może być wyższa niż kwota odpowiadająca 70% miesięcznego dochodu świadczeniobiorcy w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej. O taką też kwotę (70% świadczenia emerytalnego) wnioskował w piśmie z dnia 28 czerwca 2016r. kierownik ośrodka, w którym przebywa ubezpieczony. W odpowiedzi na to pismo organ rentowy określił wysokość przekazywanej sumy pieniężnej jako 65% kwoty świadczenia emerytalnego brutto, kierując się przepisami ustawy emerytalno-rentowej. Nie zauważył, iż przepisy art.139 ust.1 pkt 10 i art.140 ust.4 i ust.7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyznaczają wyłącznie kolejność i maksymalną wysokość potrąceń z tytułu odpłatności za pobyt w zakładzie opiekuńczo-leczniczym i w żadnej mierze nie odnoszą się do sposobu wyliczania kosztów tego pobytu. Rozstrzygając przedmiot sporu w pierwszym rzędzie należało zatem ustalić kwotę należną za pobyt ubezpieczonego w danej placówce, która w realiach rozpoznawanej sprawy wynosi 70% miesięcznego dochodu odwołującego się (art.18 ust.1 cytowanej wyżej ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r.), czyli 70% świadczenia emerytalnego netto (po odliczeniu zaliczki na podatek dochodowy oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne). Dopiero w dalszej kolejności można rozważać granice potrąceń dokonywanych ze świadczenia emerytalnego odwołującego się. Nie budzi bowiem wątpliwości, iż maksymalną kwotę potrąceń należności analizowanych w niniejszym procesie stanowi 65% przysługującej ubezpieczonemu emerytury brutto (przed odliczeniem składki zdrowotnej oraz zaliczki na podatek), co bezsprzecznie wynika z art.140 ust.4 pkt 3 i ust.7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Nie oznacza to jednak, iż w każdym przypadku kwota należna za pobyt ubezpieczonego w zakładzie opiekuńczo-leczniczym (koszty

zakwaterowania i wyżywienia) przewyższa maksymalną kwotę potrąceń i to ta ostatnia będzie limitować wysokość kwoty przekazywanej przez organ rentowy placówce, do której został przyjęty świadczeniobiorca. W przedmiotowej sprawie, wysokość odpłatności za pobyt odwołującego się w zakładzie opiekuńczo-leczniczym powinna wynosić nie więcej niż 70% dochodu, to jest przychodu netto po potrąceniu należności z tytułu podatku dochodowego i składki zdrowotnej. W sytuacji, gdy świadczenie emerytalne ubezpieczonego stanowi 2.742,74 zł brutto - 2.260,89 zł netto (według stanu z daty wydania zaskarżonej decyzji), opłata za pobyt w ww. placówce powinna zostać ustalona na kwotę 1.582,62 zł (70% z 2.260,89 zł). Tymczasem przyjęta przez organ rentowy wartość 65% emerytury brutto stanowi kwotę 1.782,78 zł, wyższą niż wskazana powyżej kwota 1.582,62 zł, jaką ubezpieczony winien ponieść tytułem pokrycia kosztów zakwaterowania i wyżywienia w zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Nieuzasadnione było zatem określenie potrąceń z emerytury odwołującego się na koszty pobytu w zakładzie opiekuńczo-leczniczym jako 65% przysługującego mu świadczenia emerytalnego brutto. Organ rentowy w ogóle nie uwzględnił wysokości miesięcznej opłaty za wyżywienie i zakwaterowanie ubezpieczonego w ww. placówce (wynikającej z art.18 ust.1 ww. ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych), błędnie stwierdzając, iż potrącenie z tytułu pobytu świadczeniobiorcy w zakładzie opiekuńczo-leczniczym wynosi 65% świadczenia emerytalnego brutto, gdy w istocie owe 65% stanowi wyłącznie granicę możliwych do dokonania przez organ rentowy potrąceń. Sąd Okręgowy nie skorygował właściwie tego błędu, bezpodstawnie uznając, iż ze świadczenia emerytalnego odwołującego się na koszty pobytu w ww. placówce medycznej należy potrącać 65% emerytury netto (po odliczeniu zaliczki na podatek dochodowy oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne), podczas gdy potrąceniu powinno ulec 70% świadczenia emerytalnego netto, zgodnie z treścią cytowanego wyżej art.18 ust.1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. W konkluzji stwierdzić trzeba, że zarówno organ rentowy, jak też Sąd pierwszej instancji skupili się na przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS, pomijając ustalenie kwoty należnej za zakwaterowanie i wyżywienie świadczeniobiorcy w placówce medycznej. W tym kontekście warto odnotować pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2012r., II BU 3/11 (LEX nr 1212056), z którego wynika, że przepis art.18 ust.1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, określający wysokość opłaty za pobyt w zakładzie opiekuńczo-leczniczym stanowi lex specialis w stosunku do przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z FUS, określających jedynie kolejność i maksymalną wysokość potrąceń dokonywanych w związku z umieszczeniem danej osoby w takich zakładach. Analogicznie, w wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 listopada 2007r. (I OSK 92/07, LEX nr 500671) przyjęto, iż do ustalenia wysokości odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej nie ma zastosowania przepis art.140 ust.4 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który określa jedynie maksymalną procentową wysokość potrącenia z tytułu wskazanej należności ze świadczenia emerytalnego albo rentowego.

Podsumowując Sąd drugiej instancji stwierdził, że apelacja organu rentowego okazała się zasadna jedynie w tej części, w której zarzuca zaniżenie potrącannej kwoty do 65% świadczenia emerytalnego netto (zamiast 70%), natomiast w pozostałym zakresie (sugerującym potrącenie 65% świadczenia emerytalnego brutto) nie zasługuje na uwzględnienie.

W konsekwencji, na mocy art. 386 §1 k.p.c. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok, ustalając iż potrącenie z tytułu odpłatności za pobyt odwołującego się w zakładzie opiekuńczo-leczniczym wynosi 70% świadczenia emerytalnego ubezpieczonego po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych. W pozostałej części apelacja organu rentowego została oddalona, o czym orzeczono w myśl art.385 k.p.c.

G. A. P. A. P.